

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
**DIAETA ET CVRATIONE
IMBECILLIVM**

QVAM
SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS
AD D. XXXI. IANVAR. A. S. R. c1810cclviii.
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
IOANNES CHRISTIANVS MÜLLER
BEROLINENSIS.

HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS. HENDELIANIS.

DISERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DR

DIÆTA ET CVRATIONE
IMBECILLVM

CONSILII GRATIAS FACULTATIS MEDICÆ
P R A E S I D I

D. ANDREA ELIA BUCHNERO

POTENTISSIMO AVSTRAC REGIS
IMPERIALI ACADEMIAE PAVLAE VIENNAE
ET COLLEGIUM

PRO GRADU DOCTORIS
DOCTORATVS APTO

IOANNES CHRISTIANVS MULLER

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCEL-
LENTISSIMO DOMINO
DOMINO
HENRICO IX.

S. R. I. COMITI

R E V S S

COMITI DE PLAVEN

POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS ET ELE-
CTORIS BRANDENBVRGICI A CONSILHS STATUS
AC BELLI SANCTIORIBVS ADMINISTRO,

SVPREMI RERV DOMANIALIVM COLLEGII
VICE-PRAESIDI ET DIRECTORI,

IN SVPREMO IVSTITIAE TRIBVNALI PRAESIDI PRIMARIO,
RERV AD ELECTORATVM MARCHIAE SPECTAN-
TIVM DIRECTORI GENERALI,

REGII PRVSSICI ORDINIS AB AQVILA NIGRA
DICTI EQVITI,

HAEREDITARIO IN GRAITZ, CRANICHFELD, GERA,
SCHLEITZ ET LOBENSTEIN, DYNASTAE IN DORTH ET
STAPENISSE, ITEMQVE BARONIS SATRAPIARVM LO-
RVTH, MANSWIG ET EISDEN, BANNERETO HAERE-
DITARIO DVCATVS LVXEMBVRGICI ET COMITATVS
CHIMAEI, MARESCHALLO HAEREDITARIO DITIONVM
FALCKENBVRGICAE ET LIMBVRGENSIS,

RELIQVA;

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCEL.
LENTISSIMO DOMINO
DOMINO
HENRICO
S. R. I. COMITI
REVS
COMITI DE PLAVEN
POTENTISSIMI PRVSSARVMQVE ET
CETORVM BRANDVNBVRCI ET
AC BELLI SACRO-ROMANICAE
SVPERIORVM DOMINII SVB
VICE-REGIS ID EST DIRECTORIS
IN SVPERIORVM SVB REGIS
REVM AN ELECTORATVM MARCHIAE
TIVM DIRECTORIS GENERALIS
REGNI PRVSSIAE ORDINIS AB ALVALA NIGRA
HABEDITARIO IN GRANTIA CRANFELDE
SCHLEZII ET LORENTINUM BUNZLAE IN DORTM
STAPENISE, ITEMQVE BARONIS SATHARAVM IO
IVM BANNERS ET BRVNI BANNERS TO HARR
ETIAM DVCIS ET COMITIS REGNI ET COMITATVS
CHALLES MARCHELLI HABEDITARIO DITIONVM
FALCKENBERGAE ET LIEBBERGENS

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTIS-
SIMO DOMINO
D O M I N O
MAVRITIO CAROLO
S. R. I. COMITI
DE L Y N A R
POTENTISSIMI POLONIAE 'REGIS
ET ELECTORIS SAXONIAE A CONSILIIS
SANCTIORIBVS,
CVRIAE SVPREMAE LVBBENENSIS IN LVSATIA
INFERIORI PRAESIDI,
ORDINIS IMPERIALIS RVSSICI ST. ANDREAE EQVITI,
DYNASTAE IN LÜBENAV,
RELIQVA;

PERILLVSTRI ET EXCELLEN-
TISSIMO DOMINO
DOMINO
FRIDERICO
S. R. I. COMITI
DE WARTENSLEBEN
REGII DANICI ORDINIS DANNEBROGICI
E Q V I T I,
RELIQVA.

FRIDERICVS
S. R. I. COMITIS
DE WARTENBERG
REGNI DANICAE PRINCIPALIS ASTRONOMICI
EQUI
MAGISTRI

ILLVSTRISSIMI COMITES,
DOMINI GRATIOSISSIMI.

Quo magis mihi cognita atque explorata est singularis VESTRA erga literarum cultores clementia atque humanitas, quo luculentioribus & certioribus VESTRAE clementiae speciminibus cum parentem meum, ad beatorum sedes iam delatum, tum memet ipsum condecorare dignati estis, & quo arctiori proinde officii religione obstrictus teneor, ad mentis VOBIS deuinctissimae argumenta in aprico ponenda; eo minus dubito Nomina VESTRA, COMITES ILLVSTRISSIMI, tenui huic nullisque conspicuae ornamentis praefigere scriptioni, eidemque ex VOBIS insignem foenerari splendorem. Cum enim vix mihi spes affulgeat, futurum, ut magis idonea potiar opportunitate, VOBIS deuinctissimae mentis documentum in luce ponendi: ingratae mentis notam effugere vix censendus fuissim, si, quae nunc mihi enata est, occasionem praetermittere voluissim. Offero itaque VOBIS, MAECENATES

NATES GRATIOSISSIMI, *sacrumque esse iubeo quicquid huius tenuis est scriptio- nis, spem ingressus certissimam, VOS pro singulari, quam optimus quisque admiratur, clementia, id serena fronte excepturos, gratissimaeque mentis significandae studium albo lapillo esse notaturos. Deum vero nunquam non supplex venerabor, ut VOBIS adsit propitius, VOSque, qua VESTRA virtus digna est, felicitate omnibus numeris absoluta augeat cumulate. Faxit idem ille, cuius singulari favore in VOBIS res cum sacra, tum publica nacta est clarissima decora & propugnacula firmis- sima, ut diu terris intersitis, nec nisi seri, id est meri- torum in genus humanum collatorum gloria abunde ornatique exsatiati, ad lucidas coelitem sedes reuertamini. Ceterum si humili precatione uti licet, peto a VOBIS, COMITES ILLVSTRISSIMI, ut VESTRO gratiosissimo favore me gentemque meam in posterum quoque complectamini. Ego vero, quo- ad viuam, insignia VESTRA merita venerabunda mente admirabor atque permanebo*

NOMINVM VESTRORVM ILLV-
STRISSIMORVM

Cultor humillimus

IOANN. CHRIST. MÜLLER.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
DIAETA ET CVRATIONE
IMBECILLIVM.

PROOEMIUM.

Recte omnino sapientiores statuunt Medici, veram morbos tam auertendi, quam curandi methodum minime esse vniuersalem, sed cuius subiecto specialius accommodandam. Differunt autem haec ipsa innumeris fere modis, & maxime quidem secundum naturam, temperamentum, aetatem, vitae genus, clima, sexum, morbum,

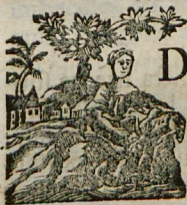
A 2

bum,

bum, causas eiusdem & symptomata, mor-
 bos praegressos, tempora anni, consuetudi-
 nem, sensibilitatem, animi affectus, & quae
 sunt huius generis plura. Quae cum ita sint,
 in aprico est ratio, cur Medicus, officio sibi
 demandato satisfactorius, nihil magis curae
 cordique habere debeat, quam ut enumeratis
 hisce circumstantiis praeservandi medendi-
 que methodum adaptare satagat. Si quid
 autem ex his omnibus consideratu dignum
 est, est profecto corporis humani natura, ea-
 que inprimis infirma & debilis, quae, vnani-
 mi Medicorum consensu, non omnibus solum
 morbis facile patet, sed difficillime quoque
 ex iisdem emergit, sicut e contrario bona &
 robusta natura, vel leuiter arte adiuta, inter-
 dum facit miracula. Tanti itaque cum inter-
 fit, vt Medicus subiectis debili natura prae-
 ditis arte sua subuenire rite intelligat, equi-
 dem, haec mecum perpendens, operae preti-
 um me facturum esse iudicauit, si in edendo
 Specimine inaugurali pro viribus ostende-
 rem, qua ratione Medicus, salutis humanae
 cupidus, *diaetam curandique rationem* ita
 potissimum adornare debeat, vt illa ipsa
 speciatim *imbecillibus*, & a leuissima quauis
 causa

caussa aduersam impressionem facile suscipientibus, conueniat. Ordinis autem seruandi gratia tractationem hancce ita adornare placet, ut *priore* eius *parte* demonstrarem, qua ratione diaeta victusque ratio, siue rerum sex non-naturalium vsus, imbecillium naturae sit accommodandus; *altera* vero succincte ostendam, qua prudentia & cautione infirma corpora, morbis afflictâ, sint tractanda. Faxit supremum Numen, vt haec omnia eueniant feliciter!

§. I.

De imbecilibus dicturus, merito quidem obsequor consuetudini, quae iubet rei illius, de qua dicendum est, in limine statim concinnam aliquam praemittere declarationem. Sunt igitur *imbecilles*, qui tenerum ac sensibile habent genus neruofum, paruos flaccidosque musculos & habitum corporis multis, iisque exiguis, donatum vasculis, tum qui valde sunt obesi, vel graciles admodum & macilentissimi, a parentibus infirmis prognati, morbis qualibuscunque vires admodum debilitantibus, inprimis largis sanguinis profusionibus, itemque inediae, vigiliis, diuturno moerori, cet. obnoxii, leui dein ex causa aegrotantes, difficilisque ex morbo conualescen-

lescentes, animo mobili & ad affectus prono praediti, literarumque studiis & profundis meditationibus addicti, pectore angusto instructi, aegre cibos digerentes, ad fortiores motus strenuasque corporis exercitationes vel inepti, vel lassitudinem tamen inde facile percipientes, aetate infantes, pueri atque senes, sexu feminae, nec non homines regiones meridionales inhabitantes, mollique victu utentes, & vitae urbanae ac sedentariae dediti. Hi enim omnes, diuerso licet gradu imbecillitatis inter se differant, prae aliis infirmi sunt, & insignem possident ad morbosos motus aptitudinem, ideoque subiectis corpore animoque robustis, siue valida motuum potentia instructis, merito opponuntur.

§. II.

Rationem si quaerimus, cur dicta haecce subiecta debilibus sint adnumeranda, haec ipsa certe non e longinquo erit repetenda. Homines enim, quorum nerui teneram habent structuram exquisitamque sensationem, ex facili a rebus extrinsecus in nos agentibus insigniter adficiuntur, grauesque patiuntur iniurias, ut vel suo imprimis exemplo luculenter commonstrant, qui ab aëris mutationibus mox coryza, tussi, rheumatismis aliisque affliguntur incommodis, vel a leui animi affectu spasticis & conuulsivis agitantur motibus. Teneri dein laxique musculi parua pollent vi motrice; hinc qualibus instructi sunt, similiter inter debiles sunt referendi. Quod eodem iure de illis valere arbitror, quorum corporis compages multis iisque exilibus
donata

donata est vasculis, ideo, quod sanguis, angustis inclusus canalibus, facile stagnat, stagnandoque efficit, ut partim, ad varias partes copiosius iusto delatus, varii generis mala producat, partim vero vasorum alueos facile perrumpat. Obesi, siue sero & sanguine multum repleti, duplici ex causa in morbos proni deprehenduntur, tum, quia flaccidas habent fibras, tum, quia in ipsis abundans, vasaque minima comprimens pinguedo liberum sanguinis circuitum facile remoratur. Sicut e contrario graciles & macilentis, ob succorum nutritiorum penuriam, teneraque partium solidarum structuram, debiles morbisque facile obnoxii censendi sunt. Fortes porro, cum, experientia teste, procreentur a fortibus, imbecilles ab imbecilibus, mirum sane non est, quod prognati ab infirmis liberi simili quadam imbecillitate ut plurimum laborent. Morbi deinceps saepissime, perinde ac fames, diuturnae vigiliae & tristitia, vel totum corpus, vel eam tamen partem, in qua suam exercent tyrannidem, debito priuant robore, insignemque inibi relinquunt debilitatem. Unde fieri videmus, ut permulti, post morbum superatum, aut labefactatam retineant valerudinem, aut in nouum denuo morbum ex facili recidant. Qui porro sine morbo quodam praegresso facile aegrotant, vel me etiam tacente corpus obtinent debile, quod causis externis non satis potest resistere; sicut ii pariter, qui difficiliter a morbo conualescunt, notabilem virium produnt iacturam.

§. III.

Nec possum, quin animo mobili praeditos,
ideo-

ideoque simul ad varios animi adfectus proclives, in imbecillium classem reponam. Etenim animam inter & corpus tam arcta viget harmonia, vt certis in anima repraesentationibus certi quidam in corpore respondeant motus, & vice versa; atque singulae hae in anima corporeque contingentes mutationes maiori semper fiunt gradu & celeritate in subiectis subtiliori sensu praeditis. Haec ipsa autem, cum in debiliu numero sint, in aprico est, ad animi perturbationes pronos debilibus quoque esse annumerandos. Vnde satis inter omnes constat, aegrotantes plerosque ad indignationem, animi excandescentiam, tristitiam atque terrorem esse dispositos. De iis, qui studiis multisque lucubrationibus indulgent, non est, quod multa proferam; siquidem nullum est dubium, quin successu temporis animi corporisque vires insigniter sic consumant. Quorum sanguis ebulliens ad varias hinc inde partes saepe propellitur, aut e vasis per haemorrhagias effunditur, simili ratione ad imbecillium classem pertinent; idque non solum ob vasorum atoniam & exilitatem (per §. II.), verum etiam ob spasmos, quibus plerumque obnoxii sunt, quorumque vehementia sanguinis congestiones & profusiones solent progigni. Hinc, qui in pueritia sanguinem frequentius e naribus stillarunt, in iuuentute facile in haemoptysin, vel, accedentibus aliis causis, in phthisin incidunt, in virili porro aetate fluxum haemorrhoidalem experiuntur, tandemque ad senilem progressi ex urinariis viis sanguinem eiiciunt, aut podagricis corripuntur adfectibus, & sic per totum vitae

vitalis ambitum multis obnoxii redduntur incommo-
dis. In subiectis angustum pectus gerentibus, re-
spiratio solet paulo esse difficilior; hinc pulmones
non satis expansi sanguinem aegrius per vasa sua
transmittunt, hacque ratione actio quaedam vitalis
minuitur, qua imminuta reliquae etiam facile tur-
bantur notabileque capiunt detrimentum.

§. IV.

Male digerentes, siue debili ventriculi dige-
stione laborantes, itidem infirmos esse, nemo sane
negabit, qui modo perpendit, vacillante ciborum
digestione minus laudabilem generari sanguinem,
adeoque etiam bonam corporique nutriendo & vi-
ribus sustentandis idoneam deficere lympham.
Quorum vires laboribus motibusque corporis susti-
nendis impares existunt, vel magnam inde lassitudi-
nem sibi contrahunt, per se iam, me quidem iudi-
ce, imbecillum nomine insigniendi videntur. Ali-
quid tamen tribuendum est consuetudini, ne forte
homines natura quidem robustos, labori tamen mi-
nus adfuetos, inter debiles referamus. Aetate in-
fantes, pueri atque senes perinde imbecilles sunt, &
illi quidem ob fibras valde sensiles, laxas & teneras;
hi vero ob fibras rigidas, & ad fluida propellenda
ineptas. Nec quisquam, sicut spero, ibit inficias,
regionum meridionalium incolas ceteris esse natura
debiliores, & quidem potissimum ob teneriorem
corporis structuram molliusque viuendi genus.
A potiori tamen hic fieri denominationem, quilibet
facile intelliget; siquidem plures in calidiori terrae
B tractu

tractu habitantes sani & vegeti maius obtinent robur, quam infirmi & ad morbos dispositi, in temperiori licet & frigidiori climatē nati & degentes. Quid tandem de iis dicendum est, qui molliter in vrbibus vivunt, aut liberi aëris vsuram reformidant, & conchae quasi vitam agunt. Nonne lubenter mihi quisque adfensum praebebit, omnes hosce delicatulos a leui quadam caussa, & morbofo qualicunque insultu, sat grauiter laedi & affici?

§. V.

Rectum *rerum non-naturalium* vsus, pro fanitate praesente conseruanda, amissa vero restituenta, docet diaeta. In ordinanda igitur imbecillium diaeta eo laborandum est, vt res non-naturales imbecillium naturae rite accommodemus. Sex autem a Medicis solent numerari: I) aër. II) *cibus & potus*, III) *motus & quies*, IV) *somnus & vigiliae*, V) *excreta & retenta*, VI) *anmi patbemata*. Nolo iam disquirere, quo iure his nomen rerum non-naturalium conueniat. Sufficit, quod ab antiquissimis medicinae temporibus illa dicta sint non-naturalia, quae in homine secundum naturam rite constituto partim non perpetuo adsunt, partim etiam ab eius natura non proueniunt, sed forinsecus tantum accidunt, & ita comparata sunt, vt sub recto vsu ad fanitatem, sub peruerso vero ad morbos plurimum conferant.

§. VI.

Primo omnium ex non-naturalibus considerandus est aër, cuius vsura ne per momentum quidem

dem sine vitae periculo carere possumus. Iam vero certissimum est, robustis aequae ac imbecilibus aërem purum temperatumque semper optime conuenire: nihilo minus tamen sat graues sunt rationes, cur debiles inprimis talem expetere debeant; siquidem grauius semper damnum, quam robusti, inde percipiunt. Optimus autem utique appellari meretur aër temperatus, qui neque frigore, neque calore, neque etiam humiditate aut siccitate modum excedit. Accuratius autem circumspectantes deprehendimus, fieri non posse, ut iustus talis temperici modus omni conueniat climati, singulisque anni temporibus adsit. Quamobrem, cum neque clima, neque aëris vicissitudines quisquam pro lubitu mutare possit, eo minimum ab imbecilibus laborandum est, ut frigoris calorisque intensiorem gradum ferio vitent, aut conuenienti vestitu aëris hasce iniurias moderari nitantur. Deinde saluberrima est regula, ut aëri, quem patria suppeditat, sensim adfuescant, maximeque simul caueant, ne post perpestum grauius frigus nimio statim calori se se exponant, vel ex calore se mox in loca frigida & humida recipiant, vel noctu ibi commorentur. Principes autem & magnates, quibus fortuna maiores dedit diuitias, optime sibi consulunt, si, coeli mutationem instituentes, temperatiorem aërem extra patriam quaerunt, hacque ratione imbecillitati suae egregie succurrunt. Conf. Illustr. b. m. HOFFMANNI Dissert. de Peregrinationibus sanitatis causa instituendis.

§. VII.

Sunt deinceps adhuc aliae sanitatis regulae, quas ad noxas intemperati aëris vitandas debiles imprimis vtilissime seruare debent. Sic enim aestiuo tempore, si corpora Solis torrentur feruore, quod maxime circa solstitium aestiuum & in locis calidioribus accidit, multi labores fortioresque corporis exercitationes, praesertim circa meridiem & sub dio, omittantur, potusque spirituosus, & generatim omnia, quae humores valde exagitando maiorem aestum & ebullitionem inducunt, cane peius & angue fugiantur. Contra vero tum expedit, corpus a nimio calore languidum somno & quiete reficere, fructus horaeos leniter acidulos, satis tamen maturos, frequentius comedere, potuque temperante & aliis humectantibus succos calore attenuatos & fere adustos refrigerare; cauendo tantum, ne corpori calenti aut sudore madido potus algidi magnis ingurgitentur haustibus. Sub acri & intenso frigore, quale rigidissima hieme, locisque septentrionem propius spectantibus saeuire solet, id imprimis agendum est, vt integumentis debitoque conclauis calore corpus contra frigoris inclementiam probe muniat, iusculaque calida & blanda spirituosas in vsum crebriorem ducantur. Regnante diuturna aëris prae-humidi intemperie, saluberrimum est, moderationem in cibis adhibere, corporisque motu & temperatis spirituosus languentem sanguinis progressum, vna cum cuticulari excretionem, adiuuare, & aërem suffumigiis, ex succino, mastiche, tacamahaca, gummi anime, baccis iuniperi, & similibus accensis exsiccare.

§. VIII.

§. VIII. *Aër purus*, quem, vt antea dixi, imbecilles potissimum sanitatis tuendae gratia eligere debent, ille dici meretur, qui nullis, vel tamen non adeo multis heterogeneis repletus est exhalationibus. Sunt autem variae exhalationes, quibus aëris fluidum solet contaminari. Dantur enim sulphureae, instar fumû carbonum accensorum, salinae & putridae, ex corporibus putridis prodeuntes, atque mediante aëre ipsi corpori nostro se se insinuantes. Longe autem maior noxa ab illis putridis pertimescenda est effluuiis, quae vel aestiuo tempore ex animantibus putrescentibus ascendunt, vel a corporibus maligno quodam morbo decumbentibus in aërem diffusae nobiscum intimius communicantur. Nec melioris est indolis aër, noxiis paludum effluuiis inquinatus. Quanta enim corruptio, quantumque inde detrimentum nascatur, integro dudum libello elegantissime pro more suo exposuit doctissimus LANCI-SIVS. Quae cum ita sint, optimum profecto est consilium, vt puri aëris vsui, quantum fieri potest, imbecilles & ab externis causis lacionem facile capientes inprimis studeant, impurum vero omni ratione arceant vel emendent.

§. IX.

Vix tamen melius hoc poterit perfici, ac si primo modum, quo aëris impuri miasmata corpori nostro solent insinuari, paucis consideramus, & deinde regulas quasdam salubres subiungimus. Insinuat autem corpori impurum miasma partim per

os & nares, partim mediante transpiratione per poros cutaneos atque tenuissima vasculorum illuc definentium oscula. Ne autem per has vias subtilia miasmata in corpus nostrum tam facile penetrent, occasionem quidem ista inspirandi, si circumstantiae permittunt, quam longissime fugere consultissimum est. Si vero hoc integrum non sit, nares probe muniendae sunt, atque os vino, aceto vini vel bezoardico quodam saepe colluendum, salua masticatoriis commouenda, diligentèrque exspuenda est, ne deglutita, & cum cibis in ventriculo permixta, ad ipsam massam sanguineam deferatur. Deinde, ne per poros cutaneos peregrinum quidpiam nostrum corpus subeat, omnibus modis efficiendum est, vt grassantibus morbis, contagio serpentibus, blanda conseruetur transpiratio. Haec autem minime succedit & multum interrumpitur, si vel timore percellimur, vel si boni alimenti defectu laboramus; vnde morbi maligni, incidente annonae caritate, plebeios quam maxime corripunt. Hinc saluberimum est consilium, vt ea tempestate partim animum constantem & bene compositum habeamus, partim vero laudabili victu congruoque potu moderate adsumto sanguinis & humorum circulum promoueamus; siquidem hoc vigente sordes impurae per poros vniuersi corporis perbelle exhalant, sicque simul impuritates ingressurae optime repelluntur, & a connubio nostri corporis arcentur. Atque hinc etiam petenda est ratio, cur Auctores, qui regulas suppeditant diaeteticas, ingruentibus morbis malignis ieiunium serio vitandum velint. Equidem

dem facile praeuideo, obiici mihi posse, suppeditatas hasce regulas singulis salutare esse hominibus: attamen negari non potest, quod maiori semper cum cura ab imbecillis sint obseruandae, vt recte quidem monuit Illustr. b. m. HOFFMANNVS, dum *Med. system. Tom. I. Lib. II. Cap. XI. neminem*, inquit, *magis decet vitam ad sanitatis regulas exacte componere, quam imbecilles, quia a leui saltem errore in diaeta commisso grauitur offenduntur, & insigni sunt documento, quantam vim ac potentiam rerum naturalium & vsus & abusus in corpus habeat.*

§. X.

Transimus nunc ad *cibum & potum* debilibus inprimis subiectis accommodandum. His autem, cum ventriculi plerumque atonia laborent, cibi blandi atque benigni potissimum conducunt, qui particulas continent temperatas emulsiuas & gelatinosas, sanguinique nutriendo maxime accommodatas, minus vero terrestres, acres, salinas, aut spirituosas, quales carnes iuniorum animantium, tam elixae, quam assatae, indeque parata iuscula, lac, oua forbilia recentia, panis bene fermentatus riteque subactus, & ex vegetabilibus olera & legumina teneriora debitaque coctione emollita, nec non radices temperatae & minus fibrosae, esse solent. Vbi tamen probe notari meretur, quod ex his alia aliis magis conueniant vel obsint, sicut exempli gratia id vel solum lac & lacticia comprobant, quae nonnullis, in quorum ventriculo facile acefcunt, insignes plerumque creant molestias. Cibi e contrario minus

nus salubres, ideoque a debilibus vel parcius affluendi, vel nonnunquam plane fugiendi, sunt, qui ventriculo in dissolutione multum faceſſunt negotii, vt carnes animantium annoſiorum, fumo induratae, pingues & rancidae, piſces plerique marini, anguillae, oua ad duritiem cocta, nec non dulcia & cibi multo fale conditi corporisque nutritioni minus apti, aut qui multos procreant ſtatus, vel alui conſtipationem poſt ſe relinquunt, vt fere piſa, fabae, lentes, rapae, milium, pira, meſpili, mala cydonia, fructus acaciae, acetaria copioſius ingeſta, caluus nimis recens aut vetuſtus, panisque groſſior, mucidus, vel recenter ex clibano extractus, huiusque generis alia, facere ſolent. Non tamen imbecilles, ceteroquin ſani, adeo ſolliciti eſſe debent de nimis ſerupuloſo ciborum delectu, ſed facile quoque ſine ſanitatis diſpendio alimenta paulo duriora interdum poſſunt aſſumere atque digerere, ſi modo quantitatem nimiam vitent, quae praecipue laedit. Hinc laudandum omnino eſt *Cornel. CELSI* conſilium, dum, *imbecillis ſtomacho*, inquit, *quo in numero magna pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum ſunt, ubi ad cibum ventum eſt, nunquam utilis eſt nimia ſatietas: ſaepe inutilis nimia abſtinentia. Saepe, ſi qua intemperantia ſubeſt, tutior eſt in potione. Cibus a ſaſamentis, oleribus ſimilibusque rebus melius incipit. Tum caro adſumenda, quae aſſa optima, aut elixa, eſt. Condita omnia duabus de cauſſis inutilia ſunt, quoniam & plus propter dulcedinem aſſumuntur, & quod modo par eſt, tamen aegrius concoquitur.*

§. XI.

At vero, vt antea dictum est, non modo in cibis crudioribus & compactioris texturae assumendis moderatio adhibenda est, sed & imbecilles quamcunque nimiam ciborum vel saluberrimorum repletionem iure meritoque debent vitare. Etenim omne nimium naturae nostrae est inimicum, & animi pariter ac corporis alacritatem minuit, contra vero lassitudinem torporemque inducit, ne dicam, quod simul alia corpori mala inferat, quatenus cibi non satis digesti crudiores chylum minusque laudabilem ingenerant sanguinem. Maxime vero obesi & iam multis repleti succis, aut qui parcio-rem habent corporis motum, omnem in victu intemperantiam serio fugiant. Tum quoque imbecillis non parum nocet nimia comedendi aviditas, siue festinata ciborum deglutitio, ideo quod cibi, debita masticatione non satis comminuti, iustoque citius in ventriculum demissi, digestionem pessundant, & vitiis inde pendentibus ansam praebent facillimam. Sicut autem largior & accelerata ciborum repletio multa debilibus corporibus adfert incommoda; ita quoque e contrario infirmiores & macilenti a diuturniori abstinentia siue inedia, quae, gelatinosam sanguinis & lymphae portionem dissipando, vires prosternit, sat graue reportant damnum. Recte tamen hic excipiuntur succulenti, quibus moderata abstinentia saepe vtilissime imperatur. Quod si tamen aliquando abstinenti necessitas incidit, caueant modo imbecilles, ne statim ad plenum rudioresque victum rursus transeant.

C

§. XII.

§. XII.

Potus optimus, & sanitati conuenientissimus, est *aqua pura*, quae, paucas continens particulas terrestres, debitam humoribus fluiditatem conciliat, minima vascula aperta seruat, vtilem ex alimentis chylum non modo extrahit, sed ad succum quoque nutritium, poris partium aduehendum riteque apponendum, egregie confert, & sordes demum excrementitias salutariter e corpore euehit. Dein aquae, intuitu salubritatis, proxime accedunt varii arte parati liquores, maximeque *cereuisiae tenues* & minus saturatae, quae neque in ventriculo facile acescunt, neque stas procreant, & libere per vrinarias vias transeunt, quales potissimum sunt ex aqua pura rite coctae, bene fermentatae & a fecibus satis depuratae, siue brunae amaricantes & lupulo conditae, siue dulciores albescentes sine lupulo praeparatae, quarum illae caput facilius petunt & inebriant, hae vero magis nutriunt. *Spirituosa* cuiuscunque indolis nullam cum succis nostri corporis habent conuenientiam, ideoque potum congruum corporique alendo idoneum minime constituunt; potest tamen & solet *vinum* imbecillibus multum prodesse ad digestionem ciborum iuuandam, excretiones promouendas, vires excitandas, & naturalem calorem sustentandum, si modo bonae sit notae, non adeo spirituosum, nec acidum, nec vaporoso principio capiti ac nervis molestum, & facile per excretiones transiens. Cum tamen vinum magis sit potus medicamentosus, omnisque abusus imbecilles potissimum laedere soleat, aut parcius
aut

aut aqua temperatum bibatur, obseruando salutare illud monitum, quod Medicus olim Principi, cuius ualitudinem salubribus moderabatur consiliis, re-
ctissime dedit: *Si uinum aqua diluis, uinum perdis; si non diluis, te perdis.* Maxime autem hoc sibi di-
ctum putent, qui ad congestiones sanguinisque pro-
fusions sunt procliuēs; alioquin facile in maiora
ruunt pericula. De copia demum *potulentorum* no-
tandum uelim, quod quidem ad sanguinem in de-
bita fluiditate conseruandum, eiusque liberum per
minimos uasorum alueolos progressum facilitan-
dum, sufficiens liquidorum quantitas necessaria sit,
ideoque, innuente CELSO, intemperantia in portione
non tam facile noceat. Nihilominus tamen minus sem-
per omnino consultius & sanitati magis congruum
est, mediocritatis quoque leges in potu rite obserua-
re, & praesertim a largiori spirituosorum & cereui-
siarum nimis saturatarum ingurgitatione prudenter
abstinere.

§. XIII.

Potus illi recentiores *Thée & Caffée*, quibus
hodie tam familiariter utimur, ut iisdem sine sanita-
tis dispendio vix carere posse uideamur, suam omni-
no merentur laudem, singularemque praestant uti-
litatem in circulo sanguinis promouendo & libero
transpirationis successu adiuuando. At uero, cum
copiosius sorbillati fibras nostri corporis relaxent,
maximeque uentriculi atoniam inferant, debiles in-
primis stomacho illorum abusum studiose uitent, ne-
cesse est. Infusum fabarum *Caffée*, ob blandam ama-
ritiem suam, digestionem ciborum crudiorum egre-

gie saepe adiuuat; probe tamen sit depuratum, ex leniter tostis fabis paratum, nec adeo multis particulis adustis saturatum. Abusus vero omnis seponatur, nisi velimus, vt purpurae, morbo hodie satis familiari, nutrimentum praebemus; quod fieri potissimum solet, si corpus a calido hoc potu calefactum frigori exponimus, aut si aliud non satis expedita & libera est. Tum enim hic potus, praeter alias molestias, simul insignes praecordiorum inducit angustias.

§. XIV.

Motus corporis, vegetiorem sanguinis circum reddendo, omnis generis excretiones, maximeque vtilissimam perspirationem, insigniter promouet, & sic abundantem noxiorum humorum copiam absumit. *Quies* contra facit, vt succi vtilis & bene digesti in corpore retineantur, hocque modo ad nutritionem & virium motu deperditarum restorationem quam plurimum confert. Magnum itaque sanitatis praesidium in eo residere videtur, vt motus & quies iusto ordine & modo semper alternent. Sunt autem variae motus species, quae ita feligendae & prudenter dirigendae sunt, vt cuiusvis naturae & constitutioni speciatim conueniant. Sic enim *exercitationes* dantur *fortiores*, vt cursus, equitatio aucta & diutius protracta, pilae lusus, palaestra, longa & vehemens saltatio, venatio, clamor & adscensus per accliuia, cet. quas robusti & humidi citra vllum sanitatis incommodum satis bene, imbecilles autem aegerrime ferunt. Dantur vero etiam *leniores motus species*, vt deambulatio in plano,
nau-

nauigatio, uectura & moderata equitatio, manuum agitatio; fermo, elatiori uoce facta lectio, atque frictio, cet. quae imbecillium naturae inprimis conueniunt. Sicut autem imbecilles diuerso infirmitatis gradu inter se differunt; ita quoque modo hanc, modo aliam lenioris motus speciem exposcunt. Hinc nonnullis, quorum vires adeo languent, ut ne deambulare quidem, aut se ipsos mouere possint, profunt, sicut pariter litteratis, uitaeque sedentariae deditis, & uitiis stomachi obnoxiiis, moderata clarae uocis exercitatio quam maxime salutaris est, quia, respirationem motumque diaphragmatis intendendo, sanguinis circuitum per uiscera abdominis totumque corpus egregie adiuuat.

§. XV.

Vt autem imbecilles corporis exercitationem ad sanitatis leges rite instituant, sequentes potissimum regulae probe ab iisdem sunt obseruandae. Et primo quidem motum gradatim semper augent, a lentiori ad magis acceleratum sensim paulatimque ascendunt, ne subita haecce mutatio sanitati damnum afferat. Neque etiam exercitationes, licet moderatas, nimis diu & ad lassitudinem usque protrahant. ne partim vires exiguae nimis atterantur, partim uero, ne massa sanguinis, per se iam ad congestiones prona, fortius iusto commoueatur. Tum quoque imbecilles, ratione temporis, corpus non statim a pastu exercent, ne cruditates a cibis non satis digestis progenerentur, & ad sanguinem delatae

delatae eundem viscidiorē & ad liberam per minima vascula transitum reddant ineptum, de quibus omnibus conferri meretur Illustr. PRAESIDIS Dissert. de incongrui corporis motus insalubritate. Tandem, licet otiosos, corpulentos, multaque humiditate turgentē debilibus supra (§. I.) adscripserim, possunt tamen, ut prospera gaudeant valetudine, maiori & diuturniori perfungi motu, paulloque durioribus vacare laboribus, ut impuritates, otio accumulatae, quibus natura velut sarcina premitur, eo melius per debitas vias eliminantur.

§. XVI.

Quod speciatim ad quietem, siue motus intermissionem attinet, haec imprimis utilis & necessaria est languidis, imbecilibus, macilentis & laboribus vel morbo fractis, ut succi gelatinosi corporique alendo idonei denuo colligantur. Neque minus ii, qui sanguinem alunt ad commotiones orgasticas & congestiones pronum, indeque haemorrhagiis obnoxii sunt, moderata & motibus prudenter interponenda quiete opus habent, vel ad minimum a fortioribus commotionibus abstinere debent, ne sanguinis massam exagitent, nimiasque sic haemorrhagias aliaque incommoda accelerent.

§. XVII.

Somnus placidus, nullisque interruptus insomniis, perinde ac quies, vires motu dissipatas restaurat, ut dein corpus pariter atque animus ad functiones suas decenter peragendas maiorem recipiant alacritatem. Quae vero cum ita sint, quis est qui

qui facile dubitet, quod ventriculi simul digestionem, ipsamque nutritionem, siue debitam succi nutritii ad partes corporis adpositionem, egregie adiuuet. Tempus somno impendendum tam accurate determinari nequit, sed pro subiectorum diuersitate variat. Nihilominus quidem somnus seignitiam plerumque & spissitudinem humorum inducit, caput debiles, aut laboribus, curis, studiisque defatigati, paullo longiori plerumque somno ad reficiendas vires indigent: & ne in modo facile excedant, probe obseruent, an corpus post somnum leue sit & agile, mens hilaris, & nulla amplius in somnum propensio urgeat. Proinde etiam, quum somnus tranquillus potissimum vires reficiat, imbecilles praecipue & sensibiles breui ante lecti ingressum serio fugiant omnia, quae nervosum genus irritant, sanguinisque per cerebri vasa motum accelerant, v. g. coenam largiorem & ex duris flatulentisque cibis apparatus, sollicitudines, profundas meditationes & potus spirituosos. Somno quidem nox speciatim dicata est: potest tamen & solet in regionibus praecalidis diurni quoque temporis pars sine sanitatis noxa eidem impendi. Imo etiam in climate nostro temperatori meridiano somnus debilibus, si obesos exceperis, macilentis & senibus, cum fructu saepe conceditur, si praesertim vires inde recipiant nullumque postea languorem aut capitis grauitatem sentiunt. Denique sanitatis quidem regulae generatim praecipiunt, vt somnum in cubiculis temperatis, aereque puriori refertis, capiamus; nihilo
tamen

tamen minus imbecilles praecipue hoc probe obseruent, ne forte aër impurus & vappidus, sub somno haustus, vires minuat, vtpote quas per eundem potissimum reficere student.

§. XVIII.

Sequuntur nunc in ordine & specialius consideranda se sistunt *excreta & retenta*. Ita enim a summo opifice constructa est artificiosissima corporis nostri machina, vt ad vitam sanitatemque conseruandam mutuis ingestionibus & egestionibus perpetim opus habeamus; siquidem ex ingestis rite solutis boni, dulces & gelatinosi succi decenter extracti sanguini affunduntur, superflui contra & inutiles humores debita ratione excernuntur. Per multum itaque interest, vt ingestorum & egestorum quantitas exacte, quantum fieri potest, sibi inuicem semper respondeat. Sunt autem a natura variae constitutae viae, per quas sordes impurae & a mixture succorum vtilium alienae e corpore nostro eiiciuntur. Sic enim primo sordes tenues atque halituosae, seroso-salinae atque sulphureae, per cutis poros magno sanitatis commodo expirant, quae contra intus retentae sat graues machinae nostrae minantur noxas maximeque lassitudinem, febres carrrhales & rheumaticas, ventris tormina, diarrhoeas & similia accessunt mala. Nolo iam haec fusius persequi, cum otium mihi hac in re dudum fecerit curiosissimus SANCTORIVS, qui singula ad transpirationem pertinentia doctissime enodauit. Hoc tamen non possum, quin paucis moneam, quod imbecilles inprimis, quibus perspirationis suppressio

potissi-

potissimum infensa est, liberum eius successum sedulo conseruare & promouere debeant, quod quidem aëris puri & temperati vsura, moderato motu, cibus facile solubilibus, diluente potu, animique tranquillitate quam optime perficiunt. Sicut vero imbecilibus mediocritas semper commendanda est; ita quoque in transpirationis negotio omne debent nimium vitare, ne forte vtilis viribusque sustentandis necessarias partes plus iusto dissipent.

§. XIX.

Feces crassiores ex cibus relictæ, bileque affusa & muco intestinali remixtæ, maximo sanitatis commodo per aluum excernuntur; alioquin fortes istæ excrementitiæ, in intestinorum canali diutius retentæ, non modo aduersam adsciscunt indolem & ad sanguinem resorptæ hunc reddunt impurum; verum etiam flatulentias procreant, capitisque grauitatem cum aliis inducunt molestiis. Quamobrem omni sane modo cum singuli sanitatis cupidi, tum vero maxime imbecilles & aduersam quamuis sensationem aegerrime ferentes, curare debent, vt alui beneficium, si fieri potest, quotidie experiantur, vel tamen aluinam excretionem, si deficit, cibus subsalsis & lubricantibus sufficienterque diluente potu faciliunt. Qui contra aluum habent nimis fluxilem, ea in diaeta fugiant necesse est, quæ eandem, instar ciborum fermentescentium, acrium multoque sale conditorum, magis exstimulant.

§. XX.

Per vrinam partes crassiores, mucidæ, serosæ, diuersæ indolis salinæ atque sulphureæ salutari

D

confi-

consilio excernuntur. Hinc imbecilles, quorum excretiones plerumque languent, serio curare debent, ut diuresis bene succedat, ne sibi morbos, a feri falsi redundantia oriundos, ut rheumaticos & arthriticos affectus, renum & vesicae calculum, cachexiam ipsamque hydropem &c. contrahant. Quod si vero urinae mistio retardatur, tenui largiorique potu, & usu alimentorum diuretica virtute praedictorum, subueniant. Dicitur vix potest, quantas feminis mensium fluxus, viris autem, si dispositio adest, eumque haud facile evitabilem reddit, haemorrhoidalis, debito succedens ordine, praestet utilitates; cum e contrario eadem hae sanguinis sinceri excretiones, si vel minuuntur, vel prorsus cohibentur, varii generis passionibus chronicis, & nominatim quidem viscerum infarctibus, cachexiae, malo hypochondriaco, hysterico, melancholiae, apoplexiae, colicae, asthmatis, &c. facillimam praebent ansam. Quae cum ita sint, nihil omnino magis quilibet curae cordique habere debet, quam ut dictae excretiones in debito conferentur ordine. Id quod sibi imprimis dictum putent debiles, qui iam ex natura sua debiliori ad eiusmodi morbos sunt proclives, ideoque ea omnia sedulo debent vitare, quae salutari sanguinis per vteri aut ani vasa excretioni iniiciunt remoram, quod e.g. fortiores animi affectus, motus parvus & nimis, intensum frigus, algidi potus & cibi concoctus difficiles praestare solent. De liquoris seminalis per Veneris usum excretionem non est, quod multa proferam, sed verba hic pro me faciat tersissimus Celsus, qui, *coitus*, inquit, *neque nimis concupiscendus, neque*

neque nimis pertimescendus est. Rarus corpus excitat, frequens soluit.

§. XXI.

Ultimum inter res non-naturales locum obtinent *animi affectus*. Constans docet experientia, animam nostram, ob intimum cum corpore commercium, magna pollere potentia, motus solidorum aequae ac fluidorum in homine, etiam rectissime respectu constitutionis suae valente, alterandi. Hinc videmus, quod omnis vehementior animi affectus pulsus & respirationem valde immutet, modoque citatiorem, modo languidiorem efficiat, excretiones qualescunque perturbet, viriumque robur non parum minuat, ita prorsus, ut robusti etiam non raro inde in morbos incidant, & in summum vitae discrimen adducantur. Idcirco igitur multo adhuc magis imbecilles summa decet ope eniti, ut animum habeant tranquillum, hilarem, nulloque affectuum fluctu agitarum, utpote qui rectam valetudinem optime tuetur. Quo vero pacto animi tranquillitas sit conseruanda, Philosophi potius est atque Theologi docere, quam Medici.

§. XXII.

Tandem ad rectum rerum non-naturalium usum iure pertinere videtur *consuetudo*, cuius in sanitate tuenda vis magna est & fere incredibilis. Recte igitur omnes maximeque debiles consuetudini paulo indulgeant, vel lento tamen gradu a rebus longo usu familiaribus recedant; siquidem omnis subita rerum consuetarum mutatio sanitati valde aduersa est.

§. XXIII.

Atque haec nunc mihi de Diaeta imbecillium dixisse sufficiat. Progredior iam ad *curationem* iisdem decenter adaptandam. Cum autem certa & ab omnibus Medicis sapientioribus stabilita sit regula, medicamenta non absolute, sed secundum individua, eorumque respectu firmae debilisue naturae diuersitatem agere, percurramus nunc praecipuas medicamentorum classes, & breuiter strictimque dispiciamus, quatenam remedia subiectis natura debilibus magis minusue conueniant.

§. XXIV.

Primo se nostrae contemplationi sistunt *euacuantia per aluum*. Tantum vero abest ut drastice infecuris & ex foro medico rectius eliminandis operam nauemus, ut potius de remediis aluum cum securitate subducentibus tantummodo agamus. Sunt vero haec ipsa *fortiora* partim, ut jalappa eiusdemque resina, aloë, extractum panchymagogum Crollii, pilulae aloëphanginae, de Succino Craton. tartareae Schroederi, marocostinae, aliaeque pilularum massae, tam per se datae, quam cum stimulo quodam hellebori nigri aut Colocynthidis acuatae; partim vero *leniora*, cuius generis rhabarbarum, manna, cassia, tamarindi, folia sennae, agaricus, salia neutra, &c. esse solent, quaeque ob leniorem operationem suam speciali nomine *laxantium* insignantur. Licet vero purgantia supra enumerata minime ita agant, ut vitae periculum, instar drastico-
rum, inferant, nullo tamen modo negari potest, quod insigne aliquod ventriculi & intestinorum ro-
bur

bur requirant, nisi loco sperati auxilii damnum fanitati inferre debeant. Verum enim vero, cum infirma corpora exquisita plerumque ventriculi & intestinorum sensibilitate & atonia laborent, facile, vel me etiam tacente, licet argumentari, magnam in exhibendis purgantibus cautionem esse adhibendam, longeque tutius & rectius imbecilibus blande laxantia praescribi, si nostram in euacuando canale intestinorum medelam exposcunt. Imo ipsa aloë, nisi probe sit correcta aut in valde refracta dosi offeratur, ne iis quidem tuto exhibetur, qui ad congestiones, sanguinis profusiones, maximeque haemorrhoidalem fluxum sunt proclives. Obiici tamen mihi posse videtur, quod leniter laxantia, ob deficientem stimulum, sordes impuras, intestinorum parietibus adhaerentes, non satis educant; ad quod vero respondeo, melius hic esse, tardius simulque tuto, quam celerius & insecure agere, & repetita blanda laxatione id omnino praestari posse, quod vna vice non licet; & inde etiam deducenda est ratio, cur prudentiores Medici remedia leniter & per epicrasin laxantia a multo iam tempore debilibus inprimis commendauerint.

§. XXV.

Emetica rarius quidem praescribuntur, interim tamen, vbi bilis tenacis & viscidae saburra, in duodeno collecta, euacuanda est, eorum vsus saepe necessarius est. Sicuti autem validiora illa, quae caustica quadam salina acrimonia, parua etiam dosi, in tunicas ventriculi & intestinorum spastice agunt, vt helleborus albus, vitriolum album, vitrum antimonii

monii, indeque parata aqua benedicta Rulandi, cet. & purgancia drastica in maiori dosi data, ne robustis quidem tuto fatis a Medicis circumspēctis offeruntur; ita multo minus in tenerioribus subiectis locum inueniunt, quibus, si vomitum ciendi indicatio est, longe rectius tutiusque mitiora, e. g. aqua simplex tepida, cum melle vel pinguedine remixta, & radix Ipecacuanhae, quae subtile stimulans principium simulque roborans balsamicum fouet, exhibentur. Tartarus emeticus non prorsus quidem in imbecillibus est reformidandus, si modo mitior ille ex croco metallorum, non vero ex vitro antimonii paratus, eligitur & in aqua solutus exhibetur.

§. XXVI.

Sudorifera, quae, celeriore fortioreque cordis & arteriarum motum efficiendo, fordes tenues per cutis poros guttatim quasi euehunt, omnia sub se comprehendunt calidiora, vt essentias ex vegetabilibus oleoso & acri principio foetis paratas, itemque omnes spiritus volatiles, cornu cerui, eboris, tartari, bezoard. Bussii, mixturam simplicem, regulumque antimonii medicinalem. Haec autem singula cum eius sint indolis, vt massam sanguinis valde exagitent & perfacile noxias sanguinis ad varias partes congestiones, indeque pendent haemorrhagias producant, iudicatu facillimum est, imbecilles plerosque magna cum cautione dicta calidiora debere assumere, si praesertim antea iam ad sanguinis congestiones & fluxiones existunt proclives. Quod si igitur impuritates halituosae per externum cutis corticem in debilibus eliminandae sunt, longe

longe securius hoc leniori & non adeo fenfibili modo perficitur per sic dicta *diaphoretica* & *diapnoica*, cuius generis sunt antimon. diaphoreticum, cerusfa antimonii, pulueres terrei & absorbentes, variique ex his compositi bezoardici, essentiae temperatae alexipharmacae, & herbarum infusa calida, cum regimine diapnoico adsumta.

§. XXVII.

Diuretica fortiora, quorum in numero calidiora, subtili oleo imbuta, terebinthinata, balsama exotica, & iuniperina, vel acrimonia adurent praedita, esse solent, ob vim suam, quam viis vrinariis reliquoque corpori inferunt aduersam, cane peius & angue in imbecillibus sunt fugienda, iisque temperatiora, vbi viscidae tartareaeque sordes per diuresin sunt remouendae, substituenda, cuius generis varia ex regno potissimum vegetabili petita, e. g. herbae petroselini, chaeresfolii, aliaeque cum aqua calida infusae, semen dauci, baccae iuniperi, radices quinque aperientes maiores & minores, semina pinguia in emulsione data, marina terrea acido citri saturata & tincturae quaedam alcalinae, antimonii, fuccini, & spiritus minerales dulcificati, esse solent.

§. XXVIII.

Si spissa lymphæ, glandulis impacta stagnans, in motum cienda, vel per saliuam euehenda est, fortiora illa mercurialia, per praecipitationem parata, ob rodentem indolem suam, ne robustis quidem tuto exhibentur, tantum abest, vt infirmis sine noxa offerri queant. Multo magis hisce conueniunt aethiops mineralis & antimomialis, ipseque mercurius dulcis,

dulcis rite paratus; sicut etiam decocta radicum & lignorum antiuenera in viscidis humoribus resolvendis, & obstructionibus glandularum referendis egregiam ferunt opem.

§. XXIX.

Euacuantibus quoque annumerantur *expectorantia*, quorum alia vel stimulando agunt & impaetam vesiculis aëreis viscidam materiam irritatione sua euellunt, vt inprimis squillitica & sulphur antim. auratum facere solent, alia vero materiam acrem demulcendo ad exitum disponunt, vt commodius deinde per os eiici queat. Vtraque tamen, sicut generatim, ita speciatim in imbecilibus singularem quandam in adhibendo postulant cautionem. Etenim nimis acria debilibus, magnaue partium neruosarum sensibilitate praeditis facile nimiam inferunt irritationem, &, praeter angustias praecordiorum anxiamque respirationem, saepe haemoptysin excitant.

§. XXX.

Nonam, eamque satis familiarem medicamentorum classẽ constituunt *roborantia*, quae varias rursus species, vt *analeptica, neruina, visceralia, stomachica & adstringentia*, sub se comprehendunt. *Analeptica* quidem & *neruina* omnia calidae sunt naturae, &, ex regno potissimum vegetabili desumpta, varia sub forma adhibentur. Sic enim hunc censum subeunt omnes herbae & flores neruini aromatici, ipsaque aromata atque ex iisdem parata olea aetherea, balsama sic dicta vitae, siue liquida oleosa, & spiritus fragrantès. Interim tamen negandum non est, ex dictis

dictis hisce analepticis, siue forinfecus per odoratum adhibitis, siue oretenus oblati, alia esse fortiora, alia temperatiora. Haec autem cum imbecillium naturae semper magis quadrent, facile profecto Medicus prudens & circumspectus iudicare poterit, temperata fortioribus esse securiora, nisi sanguinem per se iam ad ebullitiones prouinum magis velit commouere, & vires iam iam debiles vtrius adhuc deicere.

§. XXXI.

Stomachica & visceralia eum quidem in finem a Medicis praescribuntur, vt, ventriculi robor naturale aliquo modo augendo, bonum chylum, qui fundamentum boni sanguinis laudabilisque nutritionis est, praeparent. Solent igitur hoc nomine variae radices subacres & incidentes, itemque aromatica & varia inde confecta medicamenta stomachica commendari. Attamen magnus omnino selectus respectu subiectorum est habendus; siquidem calidiora sensibilibus & infirmis plerumque minus conueniunt, dum languidum quidem appetitum excitant, vacillantem autem digestionem non aequè bene adiuuant. Quam ob rem tunc locum potius inueniunt temperata amara, balsamico principio imbuta, quae bilem inertem corrigunt, idque salutari modo supplent, quod bona bilis in iuuando chylificationis opere praestare deberet. Quo titulo commendari merentur elixiria sic dicta visceralia, ex vegetabilibus amaricantibus cum lixiuio alcalino parata.

§. XXXII.

Traumatica, vulneraria & adstringentia, ex regno siue vegetabili, siue minerali deprompta, licet gradu adstrictionis inter se differant, nunquam certe non manu valde

E

timida

timida adhiberi & offerri debent. Semper tamen maximam exigunt cautionem in subiectis debilioribus, quorum fibrae facile crispantur & vasa constringuntur, alioquin noxias viscerum nobiliorum obstructions & indurationes, morbosque inde pendentis, cachexiam nempe, hydropem, hecticam, cet. inducunt facillime. Si qua igitur iisdem vtendi indicatio est, expedit omnino ea seligere, quae magis vim tonicam, quam adstringentem exerunt, & illa ipsa simul coniuncto diluente potu corporisque sufficienti motu in vsum vocare.

§. XXXIII.

Sedatiua, siue remedia effrenis partium solidarum motibus compescendis dicata, variae sunt indolis & virtutis. Dantur enim mitiora, veluti *antispasmodica*; dantur vero etiam validiora, vt *anodyna* & multo adhuc magis *narcotica* esse solent. *Antispasmodica*, debita dosi rectoque tempore adhibita, in doloribus & spasmis sedandis nec imbecilles facile laedunt. *Anodyna* contra, quae praesertim narcotici quidpiam ex opio & hyoscyamo recondunt, exercitatum requirunt Medicum, qui ea ipsa imbecilibus, quorum in numero pueri & senes esse solent, raro vel caute praescribit. Potest tamen & solet talia non solum ordinare si debita ratione fuerint correcta, sed etiam secundum morbi diuersam indolem diuersa eligit, ideoque e. g. in spasticis pectoris affectibus massam pilularum de Stryace, in colicis cruciatibus nimisque vomitibus & diarrhoeis theriacalia, & sic porro, exhibet.

§. XXXIV.

Succedunt porro in remediorum classe *alterantia*, siue corrigendis nostri corporis humoribus apta nata remedia. Variis autem modis humores solent peccare, variaeque indolis dyscrasiam adsciscere. Et primo quidem a temperie sua declinant, si salino-acidi & acres sunt. Profunt hoc sine absorbentia, tam terrea alcalina, quam salia alcalia fixa, quae, acidum in primis viis super-

superabundans inbibendo, optime eius vim aduersam cieurant & restinguunt. Per multa autem sunt hac virtute praedita & singula licet in eo conueniant, vt acidum peccans absorbeant, valde tamen ratione teneritudinis partium inter se differunt, omninoque aliquem postulant selectum, secundum diuersam hominum naturam instituendum. Hinc peritus Medicus tenerioribus subiectis salia alcalia, chelas lapidesque cancrorum, aliaque huius generis semper meliori cum effectu offert, quam conchas, ostreas, & similia, quae ventriculo facile sunt oneri. Dantur deinde absorbentia, adstringentem aliquam virtutem simul in sinu suo fouentia, cuius generis omnes terrae sigillatae atque bolares, corallia rubra, martialia, succinum, &c. esse solent. Has igitur ob rationes prudens Medicus in sanandis imbecillis dicta haec vel plane omittit, vel si eadem exhibendi occasio fert, mitiora, siue in minori gradu adstringentia, praescribit, eoque sine coralliorum species & succinum terris bolariibus praefert. De reliquo, primo quidem intuitu acidum corrigentia remedia ita sunt comparata, vt eorundem praescriptione non adeo facile liceat peccare; attamen peccare omnino possumus, si forte ipsa in maiori dosi, & crebrius iusto, vel etiam subiectis ventriculi atonia laborantibus, multasque viscidas sordes in primis viis alentibus, offeramus; quem errorem suo iam tempore ingenue detexit atroque notauit carbone Illustr. b. m. HOFFMANNVS, in Dissertatione de remediis benignorum abusu.

§. XXXV.

Alterantibus deinde accensenda sunt *attenuantia*, siue humoribus viscidis incidendis ac resoluendis dicata remedia, quorum admodum multa & varia sunt, vt radices subacres, ari, pimpinellae, galangae, squillae cum suis praeparatis; dein herbae hysopii, chaerisfolii, scordii & sic dictae antiscorbuticae, cet. tum gummata saponacea, ammoniacum, bdellium, sagapenum, opopanax, itemque salia herbarum per incinerationem parata, & omnia denique salia neutra, vt sal polychrestum, digestium Syluii, Seignette, Epsoniense, Sedlicense & reliqua ex fontibus medicatis parata; quo etiam ipsae aquae salubres pertinent. Singula haec medicamina benignioribus quidem sunt annumeranda; interim tamen alia praescribi aliis

aliis sunt calidiora magisque commoventia, & ideo cum iudicio subiectis aegrotantibus a Medico praescribenda. Sic, ut exemplo hoc illustrem, herbae calidiores antiscorbuticae aegrotantibus sensibilibus, plethoricis, & ad congestiones proclivibus, non semper conducunt, sed colicos intestinorum dolores aliaque mala proritant. Neque salia media aequae bene ferunt omnes; siquidem in artis exercitio non raro observamus, quod sensibilibus natura vel usum salium plane respuat, vel temperatiora tantum, ut tartarum tartarificatum, terram foliatam tartari, eiusque liquorem, sal Seignette & thermarum Carolinarum, cet. admittat.

§. XXXVI.

Ordine nunc excipiunt remedia intestinum sanguinis motum bilisque acrioris aestum *temperantia*, quorum in numero omnes fructus acidi & aciduli, decocta scorzonerae, hordei, cornu cerui, emulsiones ex amygdalis & semibus quatuor frigidis paratae, serum lactis, tincturae acidulae, rosarum, storum bellidis, clystus antimonii sulphuratus, cremor tartari, & instar omnium nitrum depuratum & antimoniatum esse solet. Equidem haec omnia suo modo & tempore refrigerant, & nisi abusu, non facile nocent. Nihilominus tamen circumspectus Medicus saepe sat graues habet rationes, cur subiectis tenerioribus non omnia sine discrimine praescribat. Sic e.g. serum lactis optime quidem aestum sanguinis restinguit; docet tamen experientia, fida rerum magistra, non tuto satis illud posse assumi a subiectis atonia ventriculi laborantibus, vel ad alui fluxum dispositis. Similiter tincturae acidulae, minerali acido imbutae, licet egregie satis refrigerent, facile tamen nociuae sunt, si forte tussis simul complicatur, quam subtili irritatione sua facillime exacerbant.

§. XXXVII.

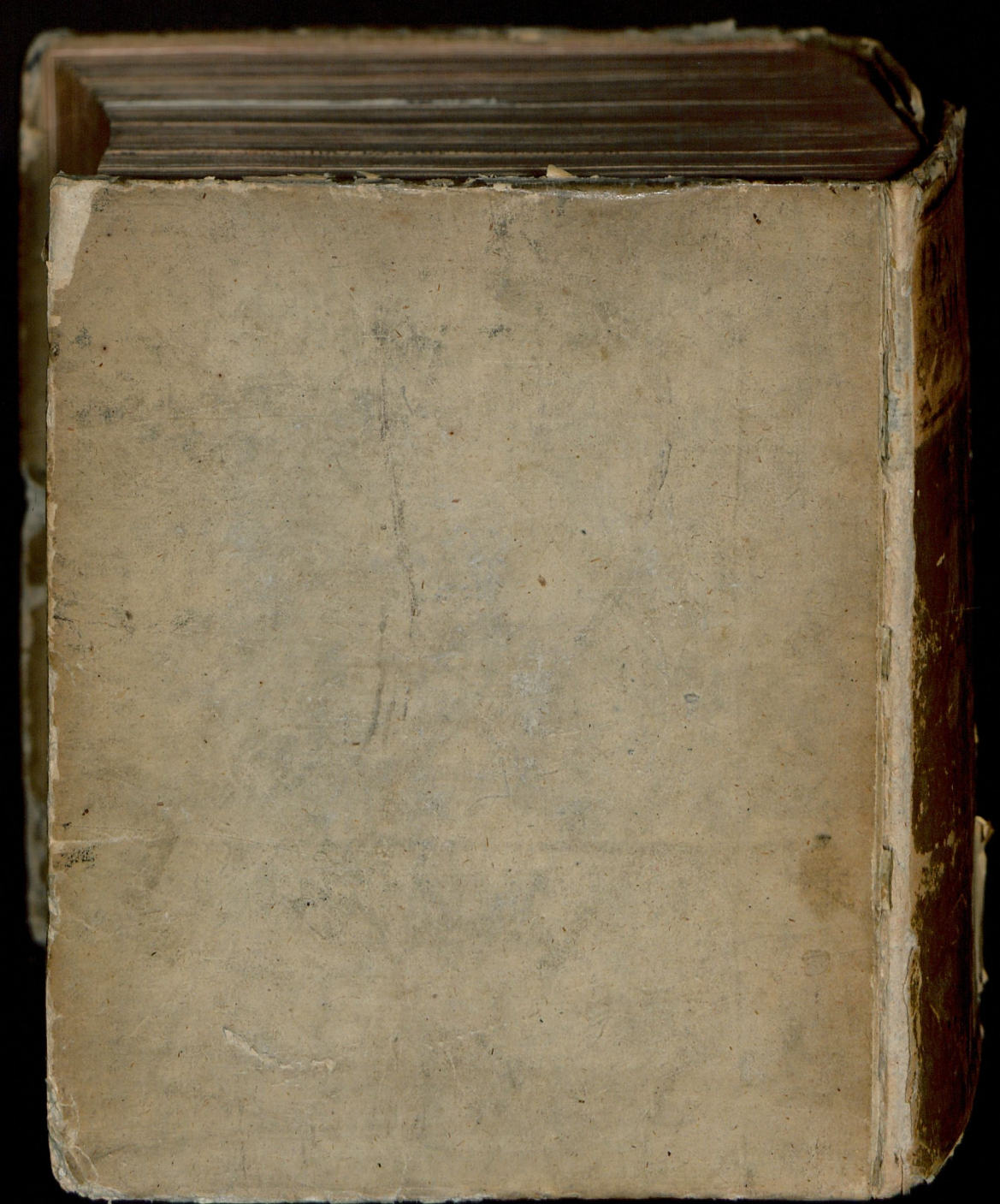
Agmen denique in alterantium serie claudunt *demulcentia*, sine acrem & rodentem humorum indolem corrigentia. Haec ipsa autem, quia plura continent mucilaginosae & relaxantia, cauendum omnino est, ne imbecilibus, quorum fibrae per se iam relaxatae sunt, in liberaliori dosi, vel crebrius iusto offerantur, aut forinsecus applicentur.

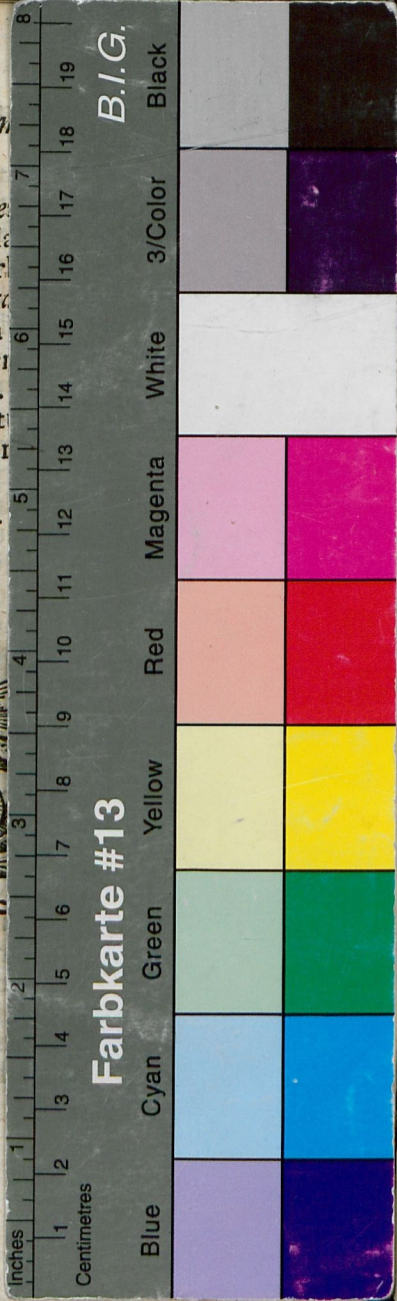
TANTVM.

01 A 6528

ULB Halle 3
002 928 698

42.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
DIAETA ET CVRATIONE
IMBECILLIVM

QVAM
SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
P R A E S I D E
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS A CONSILIIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS

AD D. XXXI. IANVAR. A. S. R. MDCCCLVIII.

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOANNES CHRISTIANVS MÜLLER
BEROLINENSIS.

HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS. HENDELIANIS.